

คู่มือการปฏิบัติงาน งานป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า

กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม
เทศบาลตำบลหนองจอก

คำนำ

โรคพิษสุนัขบ้าเป็นโรคติดต่อระหว่างสัตว์และคนที่มีความรุนแรง ผู้ติดเชื้อและแสดงอาการจะ เสียชีวิตทุกราย จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญในการควบคุม ป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าอย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับประเทศไทยได้กำหนดแผนยุทธศาสตร์การกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าให้หมดไปจากประเทศไทยภายในปี พ.ศ.๒๕๖๓ ภายใต้บันทึกความร่วมมือ การกำจัดโรคพิษสุนัขบ้า ปี พ.ศ.๒๕๕๕ ระหว่างกรมควบคุมโรค กรมปศุสัตว์ กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น สมาคมองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งประเทศไทยสมาคมองค์การบริหารส่วนจังหวัดแห่งประเทศไทย และสมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย เพื่อให้ประเทศไทยสามารถกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าให้หมดไปจากประเทศตามเป้าหมายที่กำหนดร่วมกัน ระหว่างกลุ่มประเทศสมาชิกในอาเซียน ซึ่งสอดคล้องกับ เป้าหมายขององค์การอนามัยโลก (WHO) และองค์การโรคระบาดสัตว์ระหว่างประเทศ (OIE) ซึ่งให้ความสำคัญในการร่วมมือกันป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า

เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามเป้าหมายที่จะกำจัดโรคพิษสุนัขบ้าให้หมดไป กรมปศุสัตว์ กรมควบคุมโรค กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ต้องร่วมมือกันที่จะสนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่ เพื่อนำไปสู่พื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้าต่อไป โดยเน้นกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า การสำรวจและขึ้นทะเบียนสุนัข-แมว การผ่าตัดทำหมัน การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เรื่องโรคพิษสุนัขบ้าและการส่งเสริมให้ประชาชนเลี้ยงสุนัขและแมวอย่างถูกวิธีมีความรับผิดชอบ เพื่อลดความเสี่ยงของการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าทั้งในคนและสัตว์

ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพเกิดประสิทธิผล กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลหนองจอก จึงได้ทำคู่มือการปฏิบัติงาน งานป้องกัน และควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าขึ้น เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการเลี้ยงสุนัขและแมวอย่างถูกวิธีมีความรับผิดชอบควบคุมจำนวนประชากรสัตว์เลี้ยงในพื้นที่ และลดความเสี่ยงของการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าทั้งในคนและสัตว์ และเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานไว้ใช้อย่างยิ่ง มิให้เกิดความผิดพลาดในการทำงาน และเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานไปในทิศทางเดียวกัน ส่งผลให้เกิดความสะดวก และประชาชนมีความพึงพอใจต่องานป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในพื้นที่

งานป้องกันและควบคุมโรค

กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลหนองจอก

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

คู่มือการปฏิบัติงานป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลหนองจอก จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานและผู้เกี่ยวข้องใช้ประโยชน์เป็นแนวทางการดำเนินงานตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ และเพื่อช่วยให้การทำงานเป็นไปอย่างมีระบบ ลดข้อผิดพลาดจากการทำงาน และลดเวลาในการทำงานช่วยให้งานเสร็จเร็วขึ้น รวมถึงช่วยลดเวลาในการทำงานช่วยให้งานเสร็จเร็วขึ้น รวมถึงการช่วยลดปัญหาของ การทำงานหลายมาตรฐาน มาเป็นการทำงานที่มีมาตรฐานเดียวกัน

เนื้อหาของคู่มือนี้ประกอบด้วย ความรู้เรื่องโรคและการป้องกันโรค การดำเนินงาน รายละเอียดของงานมาตรฐาน คุณภาพงาน การติดตามประเมินผล เพื่อประโยชน์ในการควบคุมการปฏิบัติงาน และเพิ่มประสิทธิภาพประสิทธิผลในการปฏิบัติงานป้องกันควบคุมโรค

สารบัญ

หน้า

คำนำ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ความเป็นมาและความสำคัญของงานป้องกัน และควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า

วัตถุประสงค์

อำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

คำนิยาม

ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า

การติดต่อของโรคพิษสุนัขบ้า

อาการของโรคพิษสุนัขบ้า

การดูแลรักษาบาดแผล

งานป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์

- การสำรวจจำนวนประชากรสุนัขและแมวในพื้นที่เทศบาล
- การฝึกอบรมเพื่อสร้างอาสาสมัครด้านโรคพิษสุนัขบ้า
- ดำเนินโครงการรณรงค์ฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า แบบบริการโดยไม่คิดค่าธรรมเนียม
- การควบคุมสุนัขและแมว
- แนวทางการบริหารจัดการสัตว์ในที่สาธารณะ

วัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า

- วิธีการจัดเก็บวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า
- อุปกรณ์การจัดเก็บวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า
- การเก็บวัคซีนในกระติกวัคซีน และการขนส่ง
- การเก็บวัคซีนกรณีไฟฟ้าดับ
- วิธีการฉีดวัคซีน
- ช่วงระยะเวลาฉีดวัคซีนให้สุนัขและแมว

สรุปขั้นตอนการฉีดวัคซีนสุนัข/แมว

มารยาท ๑๐ ข้อ สำหรับผู้เลี้ยงสุนัข

คาถา ๕ ย. ป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า

เอกสารอ้างอิง

๑
๑
๑
๒
๒
๒
๒
๓
๓
๓
๔
๔
๔
๕
๕
๕
๕
๖
๖
๖
๖
๗
๘
๙
๑๐

คู่มือปฏิบัติงาน งานป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของงานป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า

สถานการณ์การพบโรคพิษสุนัขบ้าในประเทศไทยทั้งในคนและสัตว์ยังมีรายงานพบโรคโดยสัตว์พาหะนำโรคที่สำคัญที่สุดในประเทศไทยยังคงเป็นสุนัขจากสภาพปัญหาการฉีดยาป้องกันโรคหลายพื้นที่ยังดำเนินการได้ไม่ถึงร้อยละ ๘๐ ของจำนวนสัตว์เลี้ยงทั้งหมด อีกทั้งยังมีการปล่อยทิ้งสุนัขในที่ สาธารณะซึ่งเป็นสาเหตุทำให้มีจำนวนสุนัขจรจัดเพิ่มขึ้น และประชาชนบางส่วนยังขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง ในการควบคุมป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ดังนั้น การฉีดยาป้องกันให้ครอบคลุมจำนวนประชากรสัตว์ทั้งหมดการควบคุมจำนวนประชากรสัตว์ที่เป็นพาหะนำโรคพิษสุนัขบ้าควบคู่ไปกับการประชาสัมพันธ์ความรู้ให้กับประชาชนอย่างต่อเนื่องในรูปแบบของการดำเนินงานเชิงบูรณาการจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นหัวใจสำคัญของการกำจัด โรคนี้ให้หมดไปจากประเทศไทยซึ่งจะช่วยลดงบประมาณที่ต้องสูญเสียไปกับการควบคุมโรคทั้งในคนและสัตว์ รวมถึงลดผลกระทบด้านต่างๆ ลงได้

กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลหนองจอก จึงได้ทำคู่มือการปฏิบัติงานงานป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าขึ้น เพื่อลดความเสี่ยงของการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าทั้งในคนและสัตว์ และเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานไว้ใช้อ้างอิงในการทำงาน และเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานไว้ใช้อ้างอิงในการทำงาน และเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งในคู่มือประกอบด้วย ความรู้เรื่องโรคพิษสุนัขบ้า หลักการฉีดยาป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า หลักการเก็บวัคซีน เป็นต้น

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อให้สุนัขและแมว ได้รับการฉีดยาป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นครอบคลุมทุกพื้นที่และมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องทุกปี

๒.๒ เพื่อควบคุมจำนวนประชากรสุนัขและแมว ในพื้นที่

๒.๓ เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ เรื่องโรคพิษสุนัขบ้า ตระหนักถึงอันตรายของ โรคพิษสุนัขบ้า และการดูแลสัตว์เลี้ยงอย่างถูกต้อง

๒.๔ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ด้านงานป้องกัน ควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าอย่างถูกต้อง และเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

๓. อำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

๓.๑ พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ.๒๕๓๕

๓.๒ พระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ.๒๕๓๕

๓.๓ พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. ๒๕๓๕

๓.๔ พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. ๒๕๓๕

๓.๕ พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ.๒๕๔๐ และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๕๒

๓.๖ พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. ๒๔๙๖ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑๓) พ.ศ.๒๕๕๒

๓.๗ พระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๕๒

๓.๘ เทศบัญญัติการควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสุนัขและแมว พ.ศ.๒๕๖๔

/คำนิยาม...

๔. คำนิยาม

“พื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า” หมายถึง พื้นที่ไม่ปรากฏโรคพิษสุนัขบ้าในคนและในสัตว์ทุกชนิด ในพื้นที่มีการเฝ้าระวัง ค้นหาโรค อย่างทั่วถึง และมีมาตรการการควบคุมการนำสัตว์เข้ามาในพื้นที่นั้น อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดระยะเวลา ๒ ปีที่ผ่านมา

“สัตว์ควบคุม” หมายถึง สุนัขหรือสัตว์อื่นที่กำหนดในกฎกระทรวง

“เจ้าของ” หมายถึง ผู้ครอบครอง

“วัคซีน” หมายถึง วัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าสำหรับสัตว์

“เครื่องหมายประจำตัวสัตว์” หมายถึง เครื่องหมายประจำตัวสัตว์ควบคุม

“อาการของโรคพิษสุนัขบ้า” หมายถึง ในกรณีของสุนัข อาการที่สุนัขนั้นดุร้าย วิ่งเพ่นพ่าน กัดสิ่งกีดขวาง หรือเห่าเสียงดัง ชุกตัวในที่มืด ปากอ้า สิ้นหายใจและสีแดงคล้ำ น้ำลายไหล ตัวแข็ง หรือขาอ่อนเปลี้ย เดินโซเซ และในกรณีของสัตว์ควบคุมอื่น

๕. ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า

โรคพิษสุนัขบ้าเป็นโรคติดต่อจากสัตว์มาสู่คนที่มีความรุนแรงมาก ผู้ป่วยต้องเสียชีวิตทุกรายจาก อาการสมองและไขสันหลังอักเสบ ผู้ป่วยจะมีไข้ปวดเมื่อยตามเนื้อตัวคันบริเวณรอยแผลที่ถูกสัตว์กัด ต่อมาจะหงุดหงิด ตื่นเต้นไวต่อสิ่งเร้า (แสง เสียง ลม ฯ) ม่านตาขยาย น้ำลายไหลมาก กล้ามเนื้อคอกระตุกเกร็ง ขณะที่ผู้ป่วยพยายามกลืนอาหาร หรือสาลึกเวลาดื่มน้ำ ทำให้เกิดอาการ “กลืนน้ำ” เพื่อ คลั่ง สลับกับอาการสงบ ชักกระยะสุดท้าย ผู้ป่วยจะเกิดอาการอัมพาต โดยแขนขาอ่อนแรง กรณีไม่ได้รับการรักษาประคับประคองมักป่วย อยู่ประมาณ ๒-๖ วัน และเสียชีวิตเนื่องจากอัมพาตของกล้ามเนื้อระบบทางเดินหายใจ

๖. การติดต่อของโรคพิษสุนัขบ้า

สุนัขและแมวที่ป่วยด้วยโรคพิษสุนัขบ้า สามารถแพร่เชื้อได้ทางน้ำลาย เพราะเชื้อจะออกมา ในน้ำลายเป็นระยะตั้งแต่ ๑-๗ วันก่อนแสดงอาการ จนกระทั่งตาย คนเราจะติดเชื้อนี้ก็ต่อเมื่อ ถูกสัตว์ที่เป็นโรคนี้นกัดหรือข่วน ถูกสัตว์ที่เป็นโรคนี้นเลียหรือน้ำลายสัตว์กระเด็นเข้าแผลรอยขีดข่วน หรือเยื่อเมือกบุตา จมูก ปาก ถ้าน้ำลายถูกผิวหนังปกติไม่มีรอยข่วนหรือบาดแผล ไม่มีโอกาสติดโรค การติดต่อโดยการหายใจ มีโอกาสน้อยมาก ยกเว้นมีจำนวนไวรัส ในอากาศเป็นจำนวนมาก เช่น ในถ้ำค้างคาว

๗. อาการของโรคพิษสุนัขบ้า

มากกว่าร้อยละ ๙๕ ของผู้ป่วยที่เป็นโรคนี้นมีสาเหตุมาจากสุนัขเพราะสุนัขเป็นสัตว์เลี้ยงในบ้านที่มีความใกล้ชิด และผูกพันกับคน และมีผู้นิยมเลี้ยงมากกว่าสัตว์ชนิดอื่น โอกาสที่จะสัมผัสกับสุนัข จึงมีอยู่ตลอดเวลา อาการในสุนัข อาการของสุนัขที่เป็นโรคพิษสุนัขบ้าพบทั้งดุร้ายและแบบซึม โดยแบ่งเป็น ๓ ระยะ ด้วยกัน คือ

๑. ระยะเริ่มแรก มีอาการประมาณ ๒-๓ วัน โดยสุนัขจะมีอารมณ์และอุปนิสัยเปลี่ยนไป จากเดิม เช่น สุนัขที่ชอบคลุกคลีกับเจ้าของจะแยกตัวออกไปหลบชุกตัวเงียบๆ มีอารมณ์หงุดหงิด หรือตัวที่เคยขลาด กลัวคน จะกลับมาคลอเคลีย เริ่มมีไข้เล็กน้อย ม่านตาขยายกว้างกว่าปกติการตอบสนองต่อแสงของตาลดลง กินข้าว กินน้ำน้อยลง

๒. ระยะตื่นเต้น คือเริ่มมีอาการทางประสาท สุนัขจะกระวนกระวายตื่นเต้น ไม่อยู่นิ่ง กัดแทะสิ่งของ สิ่งแปลกปลอม กัดทุกสิ่งไม่เลือกหน้าถ้ากักขังหรือล่านไว้จะกัดกรงหรือโซ่จนเลือดกบปาก โดยไม่แสดงอาการเจ็บปวด เสียงเห่าหอนจะเปลี่ยนไป ตัวแข็ง บางตัวล้มลงชักกระตุก

๓. ระยะอัมพาต สุนัขจะมีคางห้อยตก ลิ้นมีสีแดงคล้ำห้อยออกนอกปาก น้ำลายไหล และไม่สามารถใช้ลิ้นได้เลย สุนัขอาจแสดงอาการขยอก หรือขย่อนคล้ายมีอะไรอยู่ในลำคอ ขาอ่อนเปลี้ย ทรงตัวไม่ได้ ล้มลง แล้วลุกไม่ได้ อาการอัมพาตจะเริ่มจากขาหลังแล้วแพร่ไปทั่วตัวอย่างรวดเร็ว และตายในที่สุด (ภายใน ๑๐ วันหลังแสดงอาการ) สุนัขที่แสดงอาการแบบดुर้าย จะแสดงอาการในระยะตื่นเต้นให้เห็นเด่นชัด และยาวนาน แต่จะแสดงอาการในระยะอัมพาตสั้นมาก อัมพาตสั้นมาก ส่วนสุนัขที่แสดงอาการแบบซึม จะแสดงอาการ ในระยะตื่นเต้นสั้นมากจนไม่ทันสังเกตเห็น แต่จะแสดงอาการในระยะอัมพาตเด่นชัด

๘. การดูแลรักษาบาดแผล

ถ้าถูกสุนัขหรือแมวกัด ข่วน จนมีบาดแผล หรือถูกสัตว์เลื้อยบริเวณที่เป็นแผล ให้รีบปฏิบัติ ดังนี้

๘.๑ ล้างแผลด้วยน้ำฟอกสบู่หลายๆ ครั้ง ล้างเบาๆ ล้างนานๆ ล้างสบู่ออกให้หมด ถ้าแผลลึก ให้ล้างถึงก้น แผลนาน ๑๐-๑๕ นาที ระวังอย่าให้แผลซ้ำ ห้ามใช้ครีมใดๆ ทา

๘.๒ เช็ดแผลด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อ ควรใช้ยาโพวิโดนไอโอดีน (Povidone iodine) หรืออิปีเทนในน้ำ (hibitane in water) ถ้าไม่มีให้ใช้แอลกอฮอล์ ๗๐% หรือทิงเจอร์ไอโอดีน หรือยาฆ่าเชื้ออื่นๆ แทน

๘.๓ ไปพบแพทย์เพื่อรับการป้องกันรักษาที่ถูกต้อง ถ้ามีความเสี่ยงต่อโรคพิษสุนัขบ้า แพทย์จะฉีดยา วัคซีน ป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าให้

๘.๔ ต้องจดจำลักษณะและสังเกตอาการสัตว์ที่กัด รวมทั้งติดตามสืบหาเจ้าของเพื่อซักถามประวัติ การฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าที่มาของสัตว์และสังเกตอาการสัตว์ที่กัด ๑๐ วัน

๙. งานป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์

กฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายฉบับได้กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการป้องกันและระงับโรคติดต่อหรืออำนาจหน้าที่ในด้านการสาธารณสุขไว้ อีกทั้งบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. ๒๕๓๕ ได้กำหนดหน้าที่เกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าให้แก่เจ้าพนักงานท้องถิ่น สัตวแพทย์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนดในการป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม เทศบาลตำบลหนองจอก มีการดำเนินงานด้านการป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า ดังนี้

๙.๑ การสำรวจจำนวนประชากรสุนัขและแมวในพื้นที่เทศบาล

๙.๑.๑ สำรวจข้อมูลจำนวนสุนัขและแมว จัดทำทะเบียนผู้เลี้ยงสุนัขและแมว และมีการปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอ โดยบันทึกข้อมูลในฐานข้อมูล Rabies One Data ของกรมปศุสัตว์

๙.๑.๒ จัดหาสถานที่เลี้ยงสุนัขไม่มีเจ้าของในเขตพื้นที่เทศบาลเป็นการชั่วคราว หรือจัดทำโครงการหาบ้านใหม่ให้สุนัขและแมวจรจัดจากสถานที่ราชการต่างๆ

๙.๑.๓ ปลุกฝังและสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนเลี้ยงสุนัขและแมว ให้ถูกวิธี และตระหนักถึงอันตรายจากโรคพิษสุนัขบ้า

๙.๒ การฝึกอบรมเพื่อสร้างอาสาปศุสัตว์ด้านโรคพิษสุนัขบ้า

๙.๒.๑ จัดฝึกอบรมเพื่อสร้างอาสาปศุสัตว์ด้านโรคพิษสุนัขบ้ารายใหม่ โดยมีเป้าหมายต้องมีอาสาปศุสัตว์ประจำชุมชน

๙.๒.๒ อบรมทบทวนความรู้เรื่องโรคพิษสุนัขบ้า ให้แก่อาสาปศุสัตว์รายเดิม เพื่อเสริมสร้างให้อาสาปศุสัตว์ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ

๙.๓ ดำเนินโครงการรณรงค์ฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า แบบบริการโดยไม่คิดค่าธรรมเนียม

๙.๓.๑ ประสานสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดเพื่อแจ้งระยะเวลาที่ต้องการดำเนินโครงการ รณรงค์ฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า แบบบริการโดยไม่คิดค่าธรรมเนียม

๙.๓.๒ ในกรณีที่ยังคงรณรงค์ส่วนท้องถิ่นไม่มีสัตวแพทย์หรือบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ ให้องค์กรส่วนท้องถิ่นทำหนังสือขอความร่วมมือจากหน่วยงานปศุสัตว์ในเขตพื้นที่ เพื่อขอรับการสนับสนุน บุคลากรและอื่นๆ สำหรับการรณรงค์ป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า โดยเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์อาจมอบหน้าที่ตามกฎหมายว่าด้วยโรคพิษสุนัขบ้า ให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุข อาสาสมัครหมู่บ้าน (อสม.) อาสาสมัครปศุสัตว์ (อสป.) ในการฉีดวัคซีน

๙.๓.๓ จัดซื้อวัคซีน เวชภัณฑ์และวัสดุ ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการพัสดุ ของหน่วยการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น พ.ศ.๒๕๓๕ และแก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ ๑๐) พ.ศ.๒๕๕๘

๙.๓.๔ ดำเนินการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าให้แก่สุนัขและแมวที่มีอายุตั้งแต่ ๓ เดือนขึ้นไป ให้ครอบคลุม ๘๐% ของประชากรสุนัขและแมวทั้งหมด

๙.๓.๕ อำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในการนำสุนัขและแมวไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า โดยมีการประชาสัมพันธ์ล่วงหน้าในขณะที่มีการรณรงค์ และ/หรือให้มีความสะดวกโดยให้บริการฉีดวัคซีน

๙.๓.๖ รณรงค์ฉีดวัคซีนอย่างน้อยปีละ ๑ ครั้ง

๙.๓.๗ สำรวจประชากรสุนัขและแมว อย่างถูกต้องครบถ้วนปรับข้อมูลให้เป็นปัจจุบัน และบันทึกข้อมูลการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าทุกครั้ง

๙.๓.๘ ให้ความรู้เรื่องโรคพิษสุนัขบ้า ผ่านสื่อโรงเรียน/วัด/ชุมชน อย่างสม่ำเสมอ และเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์ควรให้ความรู้ทุกเรื่อง เมื่อออกปฏิบัติงาน

๙.๔ การควบคุมสุนัขและแมว

๙.๔.๑ ออกเทศบัญญัติควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสัตว์ ซึ่งเป็นอำนาจหน้าที่ของเทศบาล ตามมาตรา ๒๙ ของพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. ๒๕๖๔ เพื่อควบคุมสุนัขและแมว ทั้งที่มีเจ้าของ และไม่มีเจ้าของ ตลอดจนการรับผิดชอบเมื่อสุนัขไปทำอันตรายก่อความเสียหาย หรือก่อเหตุรำคาญต่อผู้อื่น เช่น กัดคน หรือการขับถ่ายตามหน้าบ้านผู้อื่น เป็นต้น

๙.๔.๒ ออกหน่วยบริการผ่าตัดทำหมันให้สุนัขและแมว ในเขตพื้นที่เทศบาล โดยประสานงานกับสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดเพชรบุรี สัตวแพทย์จิตอาสา เพื่อขอสนับสนุนเจ้าหน้าที่ ในการผ่าตัดทำหมันสุนัขและแมว

๙.๕ แนวทางการบริหารจัดการสัตว์ในพื้นที่สาธารณะ เช่น วัด โรงเรียน ตลาด สวนสาธารณะ สถานที่ราชการ

๙.๕.๑ การจัดทำแผนเพื่อลงสำรวจโดยบูรณาการความร่วมมือร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น อาสาปศุสัตว์ เจ้าอาวาส เจ้าของตลาด ผู้ดูแลสวนสาธารณะ ผู้บริหารของหน่วยงานราชการ ปศุสัตว์อำเภอและปศุสัตว์จังหวัด

๙.๕.๒ นำข้อมูลสัตว์ในพื้นที่สาธารณะ มาขึ้นทะเบียนลงข้อมูลในระบบ Rabies One Data ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

๙.๕.๓ ดำเนินการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า และทำหมันถาวรสัตว์ในพื้นที่สาธารณะ

๑๐. วัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า

วัคซีนเป็นชีววัตถุที่ผลิตมาจากเชื้อโรคหรือพิษของเชื้อโรคที่ถูกทำให้ไม่สามารถก่อโรคได้ สำหรับวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในสัตว์ จะเป็นวัคซีนชนิดเชื้อตาย

๑๐.๑ วิธีการจัดเก็บวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า

- วัคซีนจะต้องเก็บรักษาในอุณหภูมิ ๒-๘ องศาเซลเซียส
- ไม่นำวัคซีนไปแช่ในช่องแช่แข็ง หรือช่องใต้ช่องแช่แข็ง และไม่นำวัคซีนมาวางทิ้งไว้นอกตู้เย็น
- บันทึกอุณหภูมิตู้เย็นอย่างน้อยวันละ ๒ ครั้ง
- ห้ามเก็บอาหาร เครื่องดื่ม หรือวัสดุอื่นๆ ไว้ในตู้เย็น
- หลีกเลี่ยงไม่ให้วัคซีนสัมผัสกับแสงแดด

๑๐.๒ อุปกรณ์การจัดเก็บวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า

- วัคซีนที่เบิกมาใหม่ให้เก็บไว้ในส่วนลึกที่ช่องธรรมดาของตู้เย็น และดูแลให้มีการใช้แบบ First In First Out
- บันทึกอุณหภูมิอย่างน้อยวันละ ๒ ครั้ง เช้า - เย็น ทุกวัน
- ถ้าตู้เย็นมีอุณหภูมิผิดปกติ ต้องย้ายวัคซีนไปเก็บในตู้เย็นอื่นที่ความเย็นได้มาตรฐานหรือในกระติกวัคซีนที่บรรจุไอซ์แพค และดำเนินการซ่อมตู้เย็นโดยด่วน
- ห้ามเก็บวัคซีนไว้นานตู้ ควรมีระยะห่างของกล่องวัคซีนเพื่อให้ความเย็นทั่วถึง และห้ามเปิดตู้เย็นโดยไม่จำเป็น
- ในช่องทำน้ำแข็งของตู้เย็น ต้องมีไอซ์แพคบรรจุน้ำ
- มีขวดน้ำที่เต็มเกลียว เก็บไว้ที่ชั้นล่างเพื่อช่วยให้อุณหภูมิคงที่ อย่างน้อย ๔ ขวด
- ห้ามเก็บอาหาร เครื่องดื่ม ยา หรือวัสดุอื่นๆ ไว้ในตู้เย็น
- ถ้าน้ำแข็งเกาะตู้เย็นหนาเกินกว่า ๕ มม. ในช่องแช่แข็งให้ละลายน้ำแข็งออก
- แขนวนเทอร์โมมิเตอร์ไว้ในตู้เย็น ในตำแหน่งกึ่งกลางของช่องเย็นธรรมดาและควรอ่านอุณหภูมิเช้า - เย็น พร้อมทั้งบันทึกอุณหภูมิ

/๑๐.๓ การเก็บ...

๑๐.๓ การเก็บวัคซีนในกระติกวัคซีน และการขนส่ง

- นำไอซ์แพคที่แช่แข็งแล้วออกมาวางนอกตู้เย็น จนด้านนอกของไอซ์แพคเริ่มเปียกจึงเรียงลงในกระติกวัคซีนไว้ด้านข้างทั้งสองด้าน

- วางเทอร์โมมิเตอร์ลงกระติกวัคซีน แล้วปิดฝาประมาณ ๑๐-๑๕ นาที ตรวจอุณหภูมิให้ได้ +๒ ถึง +๘ องศาเซลเซียส

- นำวัคซีนใส่ถุงพลาสติก/ใช้กระดาษห่อ เพื่อป้องกันฉลากหลุดลอกและไม่ให้ขวดวัคซีน สัมผัสกับไอซ์แพค หรือน้ำแข็งโดยตรง ก่อนนำไปใส่กระติกวัคซีน

- กรณีไม่มีไอซ์แพค ให้ใช้น้ำแข็งแทน แต่ต้องมีปริมาณมากพอที่จะทำให้อุณหภูมิอยู่ระหว่าง +๒ ถึง +๘ องศาเซลเซียส โดยใช้เทอร์โมมิเตอร์ตรวจสอบ

- รถที่ใช้ในการขนส่งต้องเป็นรถที่มีหลังคา

๑๐.๔ การเก็บวัคซีนกรณีไฟฟ้าดับ

- ถ้าทราบล่วงหน้าว่าจะดับไม่เกิน ๓ ชม.ให้นำไอซ์แพคหรือขวดน้ำที่แช่แข็งมาวางไว้ชั้นล่างของตู้เย็น แล้วปิดประตูตู้เย็นจนกว่าไฟฟ้าจะมา

- หากดับเกิน ๓ ชม.ให้ย้ายไปเก็บไว้ในกระติกวัคซีน พร้อมเทอร์โมมิเตอร์เติมน้ำแข็งหรือเปลี่ยนไอซ์แพค ระวังไม่ให้อุณหภูมิสูงกว่า +๘ องศาเซลเซียส

๑๐.๕ วิธีการฉีดวัคซีน

- วิธีการฉีดถูกต้อง ฉีดเข้าใต้ผิวหนังหรือกล้ามเนื้อ ตามข้อกำหนดของวัคซีน
- ฉีดโดยวัคซีนเข้าสู่ตัวสัตว์เต็มขนาด (Dose)
- ฉีดตรงตามกำหนดเวลา (โปรแกรม)
- มีการฉีดกระตุ้นซ้ำเป็นประจำทุกปี ตลอดชีวิตสัตว์
- ครอบคลุมในการฉีดวัคซีน (Vaccine coverage) อย่างน้อย ๘๐% ของจำนวนสุนัขและแมวในพื้นที่

๑๐.๖ ช่วงระยะเวลาฉีดวัคซีนให้สุนัขและแมว

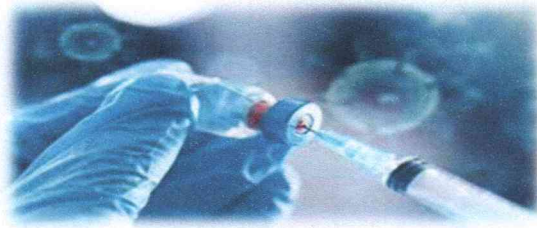
- ฉีดวัคซีนให้ลูกสุนัข/แมว อายุ ๒-๓ เดือน
- ลูกสุนัข/แมว ควรให้ วัคซีนครั้งที่ ๒ ห่างจากครั้งแรก ๒-๔ สัปดาห์ (๑ เดือน)
- กรณีสุนัข/แมว โตเต็มวัยที่ไม่เคยได้รับวัคซีนมาก่อน ให้ฉีดวัคซีน ๒ ครั้ง ห่างกัน ๒-๔ สัปดาห์ (๑ เดือน)
- สุนัข/แมว ควรได้รับวัคซีนกระตุ้นซ้ำครั้งละ ๑ เข็ม ทุกปี

/สรุปขั้นตอน...

สรุปขั้นตอนการฉีดวัคซีนให้สุนัขและแมว

๑. ใช้มือข้างที่ถนัดถือกระบอกยาที่เตรียมวัคซีนไว้ และใช้มืออีกข้างหนึ่งเช็ดบริเวณที่จะฉีดด้วยสำลีชุบแอลกอฮอล์ ๗๐%

๒. ใช้มืออีกข้างหนึ่งดึง หรือขยุ้มผิวหนังขึ้นมาเล็กน้อย เพื่อให้ได้ผิวหนังเกิดเป็นโพรง

๓. แทะเข็มเข้าบริเวณดังกล่าวโดยก่อนฉีดวัคซีนเข้าไป ควรดึงก้านกระบอกฉีดถอยหลังเล็กน้อย เพื่อตรวจสอบว่าปลายเข็มฉีดยาไม่ได้ทะลุเข้าหลอดเลือดในบริเวณนั้น หากไม่พบมีเลือดไหลย้อนกลับ ให้ฉีดยาเข้าตัวสุนัขและแมวได้ เมื่อฉีดยาเสร็จแล้วควรนวดบริเวณนั้นเพื่อให้ยากระจายตัวและดูดซึม

๔. บันทึกข้อมูลการฉีดในใบรับรองการฉีดวัคซีน พร้อมมอบป้ายผ่านการรับวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า และชี้แจงกำหนดการฉีดครั้งต่อไป

/มารยาท...

มารยาท ๑๐ ข้อ สำหรับผู้เลี้ยงสุนัข

๑. นำสุนัขไปรับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าทุกปี (ปีแรกควรฉีด ๒ ครั้ง) ตามพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ.๒๕๓๕ กำหนดให้นำสุนัขที่เลี้ยงไว้ไปรับวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าครั้ง แรกเมื่อสุนัขมีอายุ ๒-๔ เดือน ผู้ใดฝ่าฝืนต้องระวางโทษปรับไม่เกิน ๒๐๐ บาท

๒. ไม่ปล่อยสุนัขไปเล่นพ่วนในที่สาธารณะตามลำพัง ทุกครั้งที่นำสุนัขออกนอกบ้านต้องใส่สายจูงถ้าสุนัขดูควรสวมเครื่องป้องกันสุนัขกัด

๓. ถ้าสุนัขของท่านถูกสุนัขตัวอื่นกัด ก็ต้องรีบปรึกษาสัตวแพทย์หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขพร้อมทั้งขอข้อมูลและหลักฐานการฉีดวัคซีนป้องกัน โรคพิษสุนัขบ้าจากเจ้าของสุนัขที่มากัด

๔. มีการวางแผนคุมกำเนิดสุนัข เพื่อป้องกันการมีสุนัขมากเกินไป

๕. ฝึกสุนัขให้อยู่ในระเบียบ เชื้อฟังคำสั่งง่ายๆ เพื่อควบคุมให้อยู่ร่วมกันกับคนอย่างปลอดภัย

๖. ไม่ยั่วยุสุนัขให้โมโห จะทำให้สุนัขระแวงและมีนิสัยชอบกัด

๗. อย่าปล่อยให้สุนัขถ่ายสกปรกบนทางเท้า ถนน สนามหญ้า หรือที่สาธารณะ ถ้าสุนัขถ่าย ในบริเวณดังกล่าวเจ้าของควรเก็บและนำไปทิ้งให้เรียบร้อย ควรฝึกให้ถ่ายเป็นเวลาและเป็นที่ เช่น ในกระบะทราย บนหนังสือพิมพ์ ฯลฯ

๘. จัดการดูแลสุนัขให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี เช่น รักษาความสะอาด สม่ำเสมอ ให้แก่สุนัขดูแลสุขภาพ สะอาดให้ปราศจากเห็บ หมัด ทำความสะอาดที่นอนสุนัข ถ่ายพยาธิและฉีดวัคซีนป้องกันโรคต่างๆ

๙. ไม่ปล่อยภาระให้สังคม โดยนำสุนัขที่ไม่ต้องการไปปล่อยและลดความเสี่ยงจากการถูกสุนัขกัด

๑๐. เมื่อสุนัขไปกัด เจ้าของสุนัขต้องปฏิบัติตามนี้ ควบคุมและแยกสุนัขออกสุนัขออกจากการ จูโจมทันที โดยนำไปกักขัง ผูกหรือล่ามไว้ ดูแลบาดแผลผู้ถูกกัด โดยล้างแผลด้วยสบู่และน้ำทันทีแล้วจึงพาไปพบแพทย์ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสุนัขที่กัด เช่น ประวัติการฉีดวัคซีน ป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าและประวัติที่มาของสุนัขให้กับผู้เสียหาย และแพทย์ ผู้ดูแลรักษา วิเคราะห์พฤติกรรมสุนัข และหาทางป้องกันไม่ให้ไปทำร้ายผู้อื่นอีกต่อไป การปล่อยสุนัขออกไปทำอันตรายแก่บุคคลหรือทำความเสียหายต่อทรัพย์สินผู้อื่น มีโทษทางแพ่งและ อาญา

/คาถา...

คาถา ๕ ย. ป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า

กรมควบคุมโรคกระทรวงสาธารณสุข แนะนำประชาชนยึดหลัก “คาถา ๕ ย.” ป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า หากถูกสุนัขหรือแมว กัด ข่วน หรือเลียบาดแผล แม้เพียงเล็กน้อย ควรรีบล้างแผล ใส่ยา กักหมา หามือ ฉีดวัคซีน ให้ครบ ส่วนเจ้าของสัตว์เลี้ยง เช่น สุนัข แมว ต้องนำสัตว์เลี้ยงไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า แล้วฉีดซ้ำทุกปี

ป้องกัน โรคพิษสุนัขบ้า

ด้วยคาถา 5 ย

ย 1
อย่าแหยม

อย่าแหยม
สุนัขให้โมโห

ย 2
อย่าเหยียบ

อย่าเหยียบ หาง หัว ตัวขา
หรือทำให้สุนัขตกใจ

ย 3
อย่าแยก

อย่าแยก
สุนัขที่กำลังกัด
กันด้วยมือเปล่า

ย 4
อย่าเหยียบ

อย่าเหยียบจานข้าว หรือ
เคลื่อนย้ายอาหาร ขณะสุนัข
กำลังกินอาหาร

ย 5
อย่ายุ่ง

อย่ายุ่ง หรือเข้าใกล้สุนัขที่
ไม่รู้จัก หรือไม่มีเจ้าของ

ติดต่อสอบถาม

 กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม
กต.หนองจอก เพชรบุรี

 032-409947 ต่อ 103

/อ้างอิง...

เอกสารอ้างอิง

๑. สำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค คู่มือโรคพิษสุนัขบ้า และลดความเสี่ยงจากการถูกสุนัขกัด. กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, นนทบุรี : ๒๕๕๔
๒. สำนักควบคุม ป้องกันและบำบัดโรคสัตว์ กรมปศุสัตว์ คู่มือการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า กรมปศุสัตว์, กรุงเทพมหานคร : ๒๕๖๓
๓. กรมควบคุมโรค คู่มือการสร้างพื้นที่ปลอดโรคพิษสุนัขบ้า, กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, นนทบุรี : ๒๕๕๘
๔. สำนักโรคติดต่อทั่วไป กรมควบคุมโรค แนวทางการดำเนินป้องกันควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า, กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, นนทบุรี : ๒๕๖๐